

## Fagrådet innen Rusfeltet i Norge

faglig samordning av tiltak for mennesker med rusrelaterte problemer

<http://www.rusfeltet.no>

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet  
Barne- og ungdomsavdelingen  
Postboks 8036, Dep  
0030 Oslo

INKLUDERINGSDEPARTEMENTET
Arkivkode: 410.0
Dato: 16.11.10
Saksnr: 201003502-44

Oslo, 15. november 2010

### Høringsuttalelse fra Fagrådet innen rusfeltet i Norge

#### Revidering av forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon

Fagrådet takker for muligheten til å komme med innspill til revisjon av forskriften, en revisjon som vi ønsker velkommen. For alle som arbeider med å gi barn og unge et best mulig behandlingstilbud, er det en forutsetning å ha gode lover og forskrifter å jobbe innenfor. Rammebetingelsene og tolkingen av disse vil være avgjørende for et godt resultat. Det blir derfor viktig at departementet sørger for at tilsynsmyndighetene fører en lik praksis over alt i landet, noe som har vært et problem i med praktiseringen av den gamle forskriften.

**Fagrådet innen rusfeltet i Norge** organiserer nærmere 150 virksomheter, både offentlige og private aktører, som arbeider innen rusfeltet. Fagrådet ser det som svært viktig at behandlingstilbudet for barn og unge fungerer godt, og i denne sammenhengen er rettighetsforskriften og praktiseringen av denne av avgjørende betydning. Vi vil spesielt fremheve barn og unge som sliter med rusmiddelbruk og rusavhengighet, kombinert med store atferdsproblemer. For at behandlingsinstitusjonene innen barnevernet skal komme i posisjon til å kunne hjelpe disse, er de avhengig av klare og utvetydige retningslinjer, som gir de handlingsrom til å utøve god og tilstrekkelig behandling. Det vil være et overgrep å tvangsplassere barn og unge til behandling, og samtidig tilby de et miljø og en kultur som opprettholder deres bruk/misbruk av rusmidler.

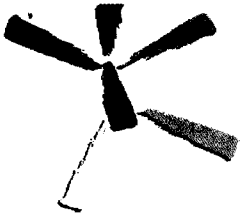
Det er gledelig at forslaget til revidering av rettighetsforskriften synes å bebude en ny fagpolitisk linje, der nettopp hensynet til forsvarlig omsorg og behandling fremsettes som det overordnede mål i forskriftens nye formålsparagraf. Dermed gis også klare og konstruktive føringer for institusjonsdriften som hittil har vært savnet, og det blir lettere for behandlingstilbudene å levere gode tjenester. Fagrådet ser derfor forslaget som et skritt i riktig retning, hvor flere mangler i dagens forskrift blir rettet opp.

Fagrådet mener likevel at forslaget ikke går langt nok i å sikre et rusfritt behandlingsmiljø og har derfor foreslått flere endringsforslag som vil kunne bidra til dette.

#### Fagrådet innen Rusfeltet i Norge

Nedre Slottsgate 7, 0157 Oslo  
telefon 22 42 44 77  
e-post: [fagraadet@rusfeltet.no](mailto:fagraadet@rusfeltet.no)  
[www.rusfeltet.no](http://www.rusfeltet.no)

organisasjonsnummer 975 688 623



## Fagrådet innen Rusfeltet i Norge

faglig samordning av tiltak for mennesker med rusrelaterede problemer

<http://www.rusfeltet.no>

Forslaget synes for eksempel å svekke mulighetene for kontroll over ungdommenes kommunikasjon via mobil eller internett.

Forslaget inneholder fortsatt flere uklare bestemmelser med hensyn til hvordan de foreslåtte begrensninger i ungdommenes frihet i praksis kan gjennomføres. Dette åpner for at tilsynsmyndighetene vil fortsette å tolke forskriften ulikt. Forslaget åpner for urinprøvetaking ved frivillig plassering etter fylte 18 år, men det er fortsatt langt igjen til det handlingsrommet sosialtjenesteloven gir for rustiltak etter denne loven.

### Kommentarer til de enkelte bestemmelsene:

#### § 1. Formål

Bestemmelsen setter opp *forsvarlig omsorg og behandling* som et overordnet mål. Fagrådet slutter fullt opp om dette målet og resten av bestemmelsen. Fagrådet tror formålsparagrafen vil bli et verdifullt bidrag til å fremme kvaliteten i institusjoner og ivareta barnas behov. Fagrådet foreslår likevel to endringer og en tilføyelse med sikte på å bidra til god utvikling for beboerne.

#### Fagrådet foreslår følgende nye ordlyd (med uthevet skrift):

§ 1. Formålet med denne forskriften er å sikre beboerne *forsvarlig omsorg og behandling*. Institusjonens ansvar for å gi *forsvarlig omsorg* innebærer blant annet å gi beboerne vern og beskyttelse, tydelige rammer for å sikre trygghet og god utvikling, stabil og god voksenkontakt, opplevelse av mestring og å bli sett og hørt, lære beboerne respekt og toleranse samt **sørge for** og følge opp **aktuelle opplæringstilbud** og fritidsaktiviteter.

#### Begrunnelse

##### Fagrådets forslag a) **sørge for**

Begrepet **sørge for**, presiserer at institusjonen skal ta et helhetlig ansvar for at beboernes behov for opplæring blir dekket. Skole er for svært mange barnevernsbarn en stor utfordring, og det vil derfor være av avgjørende betydning at "omsorgsbasen" til barnet/ungdommen sørger for god tilretteleggelse både i "hjem" og skole. Erfaringen vår viser at flere ungdommer, med god oppfølging, klarer å fullføre videregående skole. Bare å gi *oppfølging av skole* ville ikke vært tilstrekkelig hjelp. Fagrådet tar barneloven til inntekt for vårt syn når den sier om foresatte at *dei skal syte (sørge) for at barnet får utdanning etter evne og givnad*.

Fagrådet foreslår også at begrepet **opplæring** benyttes i stedet for *skole* eller *utdanning*, fordi det er denne betegnelsen som brukes i dagens skolelovgivning (Opplæringsloven). Vi har også valgt begrepet **aktuelle opplæringstilbud** fordi de mange av våre ungdommer har fullført grunnskolen og falt ut av/valgt bort videregående opplæring i inneværende skoleår slik at de verken har *rett* til videregående opplæring i inneværende skoleår eller befinner seg i en situasjon da de kan dra nytten av slik opplæring. Mange av dem trenger imidlertid mer opplæring på grunnskolens område, selv om de ikke har rett til det. Dette for å øke sjansen for å lykkes i videregående skole. Begrepet **aktuelle opplæringstilbud** vil også omfatte slik opplæring.

#### Fagrådet innen Rusfeltet i Norge

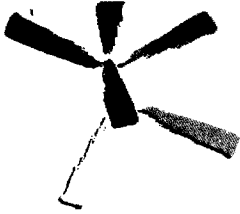
Nedre Slottsgate 7, 0157 Oslo

telefon 22 42 44 77

e-post: [fagraadet@rusfeltet.no](mailto:fagraadet@rusfeltet.no)

[www.rusfeltet.no](http://www.rusfeltet.no)

organisasjonsnummer 975 688 623



## Fagrådet innen Rusfeltet i Norge

faglig samordning av tiltak for mennesker med rusrelaterte problemer

<http://www.rusfeltet.no>

### § 2. Virkeområde

Forslaget til forskrift forslår at den skal gjelde for de plasseringer som er nevnt i kap. 5 og 5A i Lov om barnevernstjenester.

I Lov om barneverntjenester § 4-27, *Plasseringsalternativer ved vedtak om særlige tiltak for barn og unge med alvorlige atferdsvansker*, jf. §§ 4-24 og 4-26.

står det følgende: "Statlig regional barnevernmyndighet skal utpeke hvilke institusjoner som skal ta imot barn på grunnlag av vedtak som nevnt i § 4-24, jf. § 4-26. Det kan bestemmes at barn kan plasseres i fosterhjem som har særlige forutsetninger for å kunne løse de problemer som foreligger."

Tidligere har Departementet uttalt at de skal vurdere å lage forskrifter også for denne typen plasseringer, dette er en anledning til å dekke opp dette området også. Barn og unge som plasseres i "fosterhjem med særlige forutsetninger" trenger en rettighetsforskrift og et tilsyn. Vi ber departementet om at forskriften også omfatter disse.

### § 3. Taushetsplikt

Denne bestemmelsen synes overflødig i sin enkle form. Taushetspliktsbestemmelsen er mer presist og nyansert beskrevet i barnvernloven og forvaltningsloven og bør derfor leses der. Når disse lovebestemmelsene gjengis generelt og kategorisk i en forskrift uten å få frem unntakene, blir forskriften mer villedende en veiledende.

Det kan for eksempel synes som taushetsplikten forbyr ansatte å anmelde straffbare handlinger som en beboer har utsatt dem for. Samtidig sier daværende statsråd Anniken Huitfeldt til "Fædrelandsvennen" 07.09.09. at hun vil få slutt på at ansatte i barnevernet ikke anmelder vold og trusler. Hvis vold og trusler skal kunne anmeldes, må det vises hvordan dette kan gjøres..

Fagrådet foreslår at bestemmelsen i likhet med forvaltningsloven presiserer unntakene. Det ville harmonere godt med forvaltningslovens § 13 c som sier at *Vedkommende forvaltningsorgan skal sørge for at taushetsplikten blir kjent for dem den gjelder, og kan kreve skriftlig erklæring om at de kjenner og vil respektere reglene.*

### Forslag til ny bestemmelse:

**Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for institusjonen har taushetsplikt etter barnevernloven § 6-7 og forvaltningsloven § 13 – 13 f. Taushetsplikten er ikke til hinder for...** Her føyes inn viktige unntak, f. eks, som at man kan innhente samtykke fra den det gjelder til å gi opplysninger.

### § 7. Vern om personlig integritet

Denne bestemmelsen er god nok slik Fagrådet tolker den, men Fagrådet er uenige i departementets tolkning. Ytringsfriheten i samfunnet er ikke absolutt. Diskriminerende ytringer er f. eks forbudt fordi de kan føre til skade for dem som blir diskriminert. De unntak som gjelder i samfunnet for øvrig bør tas med i rettighetsforskriften, så ikke ungdommene tror de har mer frihet i en institusjon enn ellers i samfunnet. Tilsvarende bør det være visse begrensninger i skadelig ytringsfrihet i en rusbehandlingsinstitusjon. Det er meningsløst å

Fagrådet innen Rusfeltet i Norge

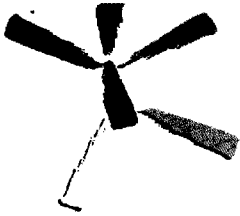
Nedre Slottsgate 7, 0157 Oslo

telefon 22 42 44 77

e-post: [fagraadet@rusfeltet.no](mailto:fagraadet@rusfeltet.no)

[www.rusfeltet.no](http://www.rusfeltet.no)

organisasjonsnummer 975 688 623



## Fagrådet innen Rusfeltet i Norge

faglig samordning av tiltak for mennesker med rusrelaterte problemer

<http://www.rusfeltet.no>

tillate "rusreklame" i en institusjon for ungdom med rusproblemer, selv om de begrenser rusforherligelsen til sitt eget rom. En slik praksis vil ikke bare skade ungdommene, men også tiltaket som skal tilby en alternativ kultur til den unge. Andre ytringer av seksuell, umoralsk eller voldelig karakter bør også kunne begrenses hvis de er egnet til å plage eller skade andre beboere eller på annen måte undergrave formålet med oppholdet. Formålet med barnevernloven er å ta ungdom bort fra skadelige forhold. Da kan ikke barnevernet tilby dem "skadelige" institusjoner i stedet.

I kommentaren går det ikke fram at også formålet med oppholdet gir grunnlag for begrensninger. Kommentaren synes dermed å innskrenke det terapeutisk handlingsrommet bestemmelsen faktisk gir.

Det bør være mulig begrense ytringer som svekker behandlingen (formålet med plasseringen). Skriftlige, muntlige eller symbolske ytringer som øker risikoen for bruk av illegale rusmidler bør ikke tillates. Slik skriftlige og symbolske ytringer må kunne kreves fjernet og om nødvendig fjernes av de ansatte. Kommentaren synes på mange måter å harmonere dårlig med formuleringene i forskriften. Kommentarene foreslår dessuten tolkninger som undergraver forskriftens formålsparagraf.

Fagrådets forslag:

**Utform en kommentar som harmonerer bedre med teksten i forskriftens § 1 og § 7.** Hovedprinsippet må være at dersom institusjonene kan gi en tilfredsstillende faglig begrunnelse for begrensninger i ytringsfrihet bygget på bestemmelsen i § 7, så må begrensningene anses for lovlige.

### **§ 8. Forbud mot innskrenkninger i beboernes rettigheter**

Det har alltid vært uklart for oss hva *innskrenkning i rettigheter* betyr. Fagrådet mener det betyr at beboer *blir fratatt*, eller ved avtale *gir avkall på*, en rettighet.

Dersom en beboer etter råd fra institusjonen velger å avstå fra å benytte sin rettighet ved en anledning, strider det etter vårt skjønn ikke mot bestemmelsen. Beboeren kan jo når som helst ombestemme seg. Følgelig har han/hun beholdt sin rett til å velge selv, i personlige spørsmål.

Fagrådet tror imidlertid mange fylkesmenn ville være uenig i en slik tolkning. De ville trolig ment at slikt behandlingssamarbeid innebærer en innskrenking i beboerens rettigheter og derfor er forbudt eller må behandles etter tvangsbestemmelsene. **Fagrådet ser derfor behov for en klargjøring av hvordan begrepet *innskrenkning i beboernes rettigheter* skal forstås.**

For øvrig støtter Fagrådet de endringer som foreslås på dette punktet.

### **§ 14. Beslaglegging tilintetgjøring eller overlevering til politiet.**

Fagrådet innen Rusfeltet i Norge

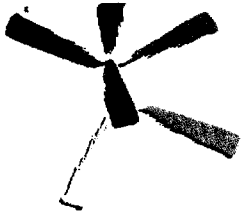
Nedre Slottsgate 7, 0157 Oslo

telefon 22 42 44 77

e-post: [fagraadet@rusfeltet.no](mailto:fagraadet@rusfeltet.no)

[www.rusfeltet.no](http://www.rusfeltet.no)

organisasjonsnummer 975 688 623



## Fagrådet innen Rusfeltet i Norge

faglig samordning av tiltak for mennesker med rusrelaterte problemer

<http://www.rusfeltet.no>

Fagrådet slutter seg til bestemmelsen om at tjuvgods som beslaglegges kan overføres til politiet.

Fagrådet finner for øvrig kommentarene litt upresise med hensyn til muligheten til å gi opplysninger til politiet. Taushetspliktsbestemmelsen i bvl. § 6-7 og forvaltningslovens § 13 dreier seg etter vår forståelse ikke om opplysninger generelt, men om *personopplysninger* eller *noens personlige forhold* som det heter i forvaltningsloven. Hvis Fagrådet har forstått dette riktig, foreslår Fagrådet at departementet benytter begrepet *personopplysninger* i denne (og andre) redegjørelsen om taushetsplikt. Dersom dette ikke presiseres, tror Fagrådet mange vil unnlate å gi opplysninger til politiet om straffbare forhold, som de kunne og burde ha gitt for å ivareta personalet og øvrige ungdommers rettssikkerhet.

### § 16. Urinprøver

Fagrådet slutter seg til forslaget om å åpne for frivillig urinprøve for beboere plassert etter andre bestemmelser enn § 4-24 og § 4-26. Fagrådet har erfart at barneverntjenesten ikke fatter vedtak etter § 4-26 når tvangsplassert ungdom ønsker å fortsette eller gjenoppta rusbehandlingen etter fylte 18 år på frivillig grunnlag. Samtidig har institusjonen ikke fått lov av fylkesmannen til å inngå frivillig avtale om ta urinprøver som ledd i frivillig behandling. Dette har skapt problemer for behandlingen. Denne bestemmelsen vil avhjelpe dette problemet. Forøvrig mener Fagrådet at departementet bør sørge for like urinprøvere for ungdom over 18 år, enten de er plassert etter barnevernloven eller sosialtjenesteloven.

### § 17. Bruk av tvang og makt

Bestemmelsen benytter begrepet *isolasjon* som en presisering av bvl. § 5-9's bestemmelse om *innelåsing i enerom*. Begrepet *isolasjon* er av fylkesmannen ikke bare blitt tolket som isolering i enerom, men også som atskillelse fra de andre beboerne slik forslaget til ny § 9 ikke forbyr, men tvert imot åpner for. Fagrådet mener derfor at begrepet *isolasjon* bør byttes ut med *innelåsing i enerom* fordi lovens ordlyd er mer presis og utdypende på dette punktet enn forskriften.

**Fagrådet mener det trengs en bestemmelse som gjør det mulig for institusjonen å føre en beboer bort når det nødvendig for å verne andre ungdommer og voksne mot skadelig oppførsel samt holde beboeren atskilt inntil den skadelige oppførselen er under kontroll.**

Fagrådet foreslår at bestemmelsen lyder:

**Et nødvendig minimum av fysisk tvang, eller makt, f. eks kortvarig fastholding, eller bortføring fra fellesrom kan imidlertid anvendes når det er nødvendig for å beskytte beboere og ansatte mot skadelig atferd som for eksempel trakassering, undertrykkelse, trusler og lignende jfr. § 1.**

### § 19. Tilbakeføring ved rømning

Fagrådet savner en klargjøring av om tilbakeføring "*mot sin vilje*" innebærer at ungdommen også skal kunne tilbakeføres med makt. Er dette en maktbruk som eventuelt bare skal

Fagrådet innen Rusfeltet i Norge

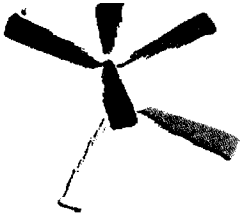
Nedre Slottsgate 7, 0157 Oslo

telefon 22 42 44 77

e-post: [fagraadet@rusfeltet.no](mailto:fagraadet@rusfeltet.no)

[www.rusfeltet.no](http://www.rusfeltet.no)

organisasjonsnummer 975 688 623



## Fagrådet innen Rusfeltet i Norge

faglig samordning av tiltak for mennesker med rusrelaterte problemer

<http://www.rusfeltet.no>

forbeholdes politiet? Fagrådet tror i så fall det i noen tilfelle ville være bedre om institusjonen selv fikk adgang til å tilbakeføre med et minimum av fysisk tvang.

I mange tilfeller vil tilbakeføring direkte til institusjonen være uforsvarlig omsorg og behandling fordi det snarere vil skade enn fremme ungdommens og de øvrige beboeres utvikling (jfr. Bvl. § 1). Rømte ungdommer vil normalt ha behov for å rydde opp i konflikter og hendelser som utløste rømmingen eller oppsto på rømmen. Ofte trenger de avrusing også. I begge tilfelle vil det være behov for midlertidig opphold utenfor institusjonen i form av for eksempel en hyttetur. Det er ikke noe i dagens bestemmelser som tilsier at dette ikke er tillatt selv om ungdommen ønsker seg direkte tilbake til institusjonen. Fagrådet mener imidlertid forskriften bør åpne klart for denne typen løsninger. Brukt på en god måte, vil dette kunne gi en viktig pedagogisk effekt.

Fagrådet foreslår at dagens bestemmelse endres i retning av følgende formulering:

**Dersom plasseringen gir adgang til det, kan beboeren bringes tilbake til institusjonen mot sin vilje og om nødvendig med et minimum av fysisk tvang. Dersom det er nødvendig for ungdommens eller øvrige beboeres vern og utvikling, kan ungdommen tas med til et midlertidig oppholdssted for å forberede tilbakeføringen f. eks ved å avruses, og/eller planlegge tilbakekomsten.**

### § 21. Begrensninger i adgangen til å bevege seg innenfor og utenfor institusjonens område.

Denne bestemmelsen gir institusjonen adgang til å begrense beboerens adgang i den utstrekning det er nødvendig, til å forlate institusjonsområdet og til å bevege seg fritt innenfor området. Begrensningen omtaler også denne begrensningen som "tvang". Fagrådet går ut fra det er her menes fysisk tvang, for eksempel låste dører eller holding jfr. § 17. Fagrådet tror likevel det bør gis en eksplisitt hjemmel for et nødvendig minimum av fysisk tvang. Hvis ikke vil begrensningen i liten grad kunne realiseres og bestemmelsens unntak blir verdiløst jfr. vår kommentar til § 9.

### § 23. Elektroniske kommunikasjonsmidler

Fagrådet tror ikke den foreslåtte bestemmelsen vil gi personalet reell mulighet til å begrense bruken av elektroniske kommunikasjonsmidler.

Fagrådet tror derimot følgende forslag vil kunne fungere etter hensikten:

**Institusjonen kan begrense elektronisk kommunikasjon og om nødvendig inndra elektroniske kommunikasjonsmidler i den grad det er nødvendig av hensyn til behandlingsopplegget eller formålet med plasseringen.**

#### Begrunnelse

Nytt ved departementets forslag er å åpne for at institusjonen skal kunne inndra kommunikasjonsmidler når beboerne ikke retter seg etter institusjonens avgjørelse om å nekte bruk. Problemet er at beboerne fortsatt vil kunne benytte sine elektroniske

Fagrådet innen Rusfeltet i Norge

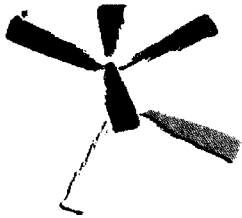
Nedre Slottsgate 7, 0157 Oslo

telefon 22 42 44 77

e-post: fagraadet@rusfeltet.no

www.rusfeltet.no

organisasjonsnummer 975 688 623



## Fagrådet innen Rusfeltet i Norge

faglig samordning av tiltak for mennesker med rusrelaterte problemer

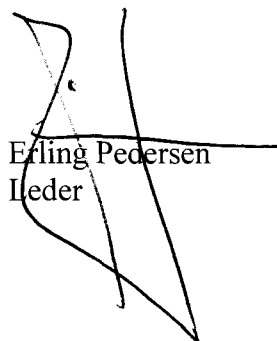
<http://www.rusfeltet.no>

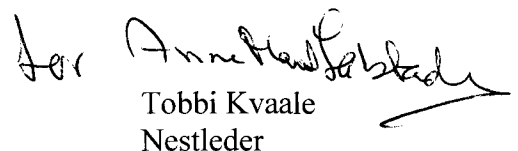
kommunikasjonsmidler på en skadelig måte med mindre de overvåkes kontinuerlig 24 timer i døgnet (inklusive toalettbesøk og lignende). Det er vanskelig nok å finne og inndra alle telefonene som sirkulerer i det skjulte. Å tillate beboerne å beholde mobiltelefonen sin vil i praksis innebære at institusjonene mister muligheten til å begrense bruken.

På den annen side behøver institusjonen ikke begrense ungdommens elektroniske kommunikasjon mer enn nødvendig. Ved å begrense *hvem* de snakker med, kan den også begrense *hva* de snakker om. Derfor bør beboerne kunne få benytte telefonen med en ansatt til stede som kontrollerer at de snakker med rett person og ikke en utenforstående som kan skade beboerens utvikling.

Fagrådet foreslår derfor også at det åpnes for mer nyanserte begrensningsvedtak og mindre inngripende former for kontroll enn inndragelse når det vil være tilstrekkelig.

Med vennlig hilsen  
Fagrådet innen rusfeltet i Norge

  
Erling Pedersen  
leder

for   
Tobbi Kvaale  
Nestleder

**Fagrådet innen Rusfeltet i Norge**

Nedre Slottsgate 7, 0157 Oslo

telefon 22 42 44 77

e-post: [fagraadet@rusfeltet.no](mailto:fagraadet@rusfeltet.no)

[www.rusfeltet.no](http://www.rusfeltet.no)

organisasjonsnummer 975 688 623